

Experto Pro Bono

Fundacja rozwoju świadomości obywatelskiej

PRAWO CYWILNE

Poradnik prawny z cyklu
"Poznaj swoje prawa".

PORADNIK Z ZAKRESU EDUKACJI PRAWNEJ

Niniejszy poradnik został przygotowany w ramach zadania publicznego w zakresie prowadzenia w 2022 roku punktów nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego na terenie powiatu nowodworskiego we współpracy z Fundacją Rozwoju Świadomości Obywatelskiej Experto Pro Bono finansowanego z budżetu państwa realizowanego przez Powiat Nowodworski.

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

Starostwo Powiatowe w Nowym
Dworze Mazowieckim
Powiat Nowodworski

SPIS TREŚCI:

I.	DYSPOZYCJA WKŁADEM RACHUNKU BANKOWEGO NA WYPADEK ŚMIERCI.....	1 – 4
II.	INSTYTUCJA UBEZWŁASNOWIENIA – RODZAJE I PRZESŁANKI ZASTOSOWANIA.....	5 – 8
III.	UMOWA SPÓŁKI CYWILNEJ.....	9 - 12

I. DYSPOZYCJA WKŁADEM RACHUNKU BANKOWEGO NA WYPADEK ŚMIERCI

1. DYSPOZYCJA WKŁADEM NA WYPADEK ŚMIERCI – PODSTAWA PRAWA I WYJAŚNIENIE ZAGADNIENIA

Instytucja udzielenia dyspozycji wypłaty środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku bankowym na wypadek śmierci została uregulowana w art. 56 Ustawy Prawo bankowe, zgodnie z którym: **Posiadacz rachunku oszczędnościowego, rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego lub rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej może polecić pisemnie bankowi dokonanie – po swojej śmierci – wypłaty z rachunku wskazanym przez siebie osobom: małżonkowi, wstępnym, zstępnym lub rodzeństwu określonej kwoty pieniężnej (dyspozycja wkładem na wypadek śmierci).**

Ustawodawca regulując to uprawnienie w dokumencie rangi ustawowej uczynił z niego szczególnie rodzaj polecenia wypłaty, którego podstawą jest akt powszechnie obowiązujący - Ustawa Prawo bankowe. Nie oznacza to jednak, że do wykonania tego uprawnienia bez znaczenia będzie stosunek umowy rachunku bankowego, zawarty między posiadaczem rachunku - udzielającym dyspozycji - a bankiem, który zobowiązany będzie wypłacić zgromadzone środki pieniężne w przypadku śmierci posiadacza. Dyspozycja jest zatem czynnością udzielaną w ramach zawartego stosunku umowy rachunku bankowego i jej dokonanie nie byłoby możliwe bez uprzednio zawartej umowy z bankiem.

Jednocześnie bank nie może pozbawić posiadacza rachunku uprawnienia udzielenia dyspozycji na wypadek śmierci, np. poprzez wyłączenie takiej możliwości w swoim regulaminie. Uprawnienie to przysługuje posiadaczowi z mocy prawa i jako „uprzywilejowany” nie może ponosić w związku z tym negatywnych konsekwencji. Co więcej, przy zawieraniu umowy rachunku bankowego, bank jest zobowiązany powiadomić jego posiadacza o możliwości wydania dyspozycji łącznie z udzieleniem informacji co do zasad jej składania, m.in. w kontekście maksymalnej kwoty udzielenia dyspozycji.

Udzielenie dyspozycji wypłaty wkładu rachunku bankowego zaliczane jest do czynności prawnych z rodzaju mortis causa, tj. dokonywanych na wypadek śmierci, bowiem jej skuteczność następuje dopiero z chwilą śmierci posiadacza rachunku bankowego.

Dodatkowo uznaje się ją za jednostronną czynność prawną, która jest oświadczeniem woli posiadacza rachunku bankowego, składanym wobec banku, który prowadzi jego rachunek oraz nieodpłatną czynnością prawną, za dokonanie której ani od posiadacza, ani od beneficjenta dyspozycji, bank nie może żądać opłaty bądź jakiegokolwiek prowizji.

2. WARUNKI UDZIELENIA DYSPOZYCJI WKŁADEM NA WYPADEK ŚMIERCI

Aby dokonać dyspozycji wypłaty środków pieniężnych na wypadek śmierci niezbędne jest:

- udzielenie pisemnego polecenia wypłaty;
- udzielenie polecenia wypłaty wyłącznie określonej kwoty środków pieniężnych;

oraz

- konkretne wskazanie beneficjentów udzielonej dyspozycji.

Do dokonania czynności udzielenia dyspozycji wkładem na wypadek śmierci niezbędna jest forma pisemna. Oznacza to, że powinna zostać sformułowana w dokumencie własnoręcznie podpisanym przez posiadacza rachunku bankowego.

Dodatkowo w ramach uprawnienia udzielenia dyspozycji wkładem na wypadek śmierci, posiadacz rachunku bankowego, może jedynie rozdisponować środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym i to wyłącznie w konkretnie określonej sumie pieniężnej. W ramach dyspozycji nie może polecić dokonania innej czynności bankowej, jak tylko wypłaty konkretnej kwoty ze zgromadzonego wkładu pieniężnego. Powoduje to, że upoważnieni beneficjenci stają się wierzycielami banku, wyposażonymi w roszczenie wypłaty w przypadku śmierci posiadacza rachunku.

Udzielenie dyspozycji wiąże się ponadto z konkretnym wskazaniem osób, na rzecz których ma zostać zrealizowana wypłata. Chodzi tu o taki sposób określenia osób uprawnionych, aby możliwa była ich jednoznaczna identyfikacja, jednak z pominięciem podawania ich wrażliwych danych osobowych.

3. KTO MOŻE ZŁOŻYĆ DYSPOZYCJĘ WKŁADEM NA WYPADEK ŚMIERCI?

Katalog osób uprawnionych do złożenia dyspozycji na wypadek śmierci został ściśle określony przez ustawodawcę, który tworząc katalog zamknięty dysponentów, ograniczył krąg podmiotowy tej instytucji. Oznacza to, że osoby niespełniające cech podmiotów przez niego wymienionych nie mogą korzystać z uprawnienia udzielania dyspozycji środkami pieniężnymi.

Dyspozycję do wypłaty przez bank zgromadzonych środków na rachunku bankowym na wypadek śmierci mogą składać **wyłącznie**:

- posiadacze rachunków oszczędnościowych;
- posiadacze rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych;

oraz

- posiadacze rachunków terminowych lokat oszczędnościowych.

Co więcej, biorąc pod uwagę fakt udzielania dyspozycji na wypadek śmierci należy podkreślić, że posiadacze wymienionych rachunków bankowych muszą być osobami fizycznymi.

4. UPRAWNIENI DO OTRZYMANIA DYSPOZYCJI – KTO MOŻE ZOSTAĆ BENEFICJENTEM?

Rozporządzenie środkami pieniężnymi przez posiadaczy ściśle określonych rodzajów rachunków bankowych, możliwe jest także jedynie na rzecz podmiotów należących do kręgu osób wskazanych ustawowo. Otóż do beneficjentów dyspozycji na wypadek śmierci należą:

- małżonek posiadacza rachunku bankowego;
- wstępnicy posiadacza rachunku bankowego;

- zstępni posiadacza rachunku bankowego;
- rodzeństwo posiadacza rachunku bankowego.

Powyższe nie oznacza jednak, że muszą to być osoby będące spadkobiercami udzielającego dyspozycji. Do nabycia wkładu wystarczające jest zatem bycie osobą należącą do jednej z kategorii ze wspomnianego kręgu. W pełni dopuszczalnym jest także udzielenie dyspozycji na rzecz kilku osób z uwagi na brak jakichkolwiek wytycznych, które przyzwałyby jedynie na rozporządzenie środkami na rzecz tylko jednej osoby.

5. WYSOKOŚĆ DYSPOZYCJI – CZYLI JAKĄ KWOTA PIENIĘŻNĄ MOŻNA ROZPORZĄDZIĆ?

Skorzystanie z uprawnienia udzielenia dyspozycji wypłaty wkładu ściśle określonym osobom na wypadek śmierci nie oznacza, że posiadacz rachunku bankowego w sposób nieograniczony może rozporządzać zgromadzonymi przez siebie środkami pieniężnymi. Ograniczeniem jego swobody jest ustawowe wskazanie maksymalnej kwoty, którą posiadacz może dysponować udzielając polecenia wypłaty bankowi. Ustawodawca uczynił to poprzez przyjęcie wskaźnika obliczeniowego w postaci wielokrotności średniego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw.

Zgodnie z art. 56 ust. 2 Ustawy Prawo bankowe: Kwota wypłaty, bez względu na liczbę wydanych dyspozycji, nie może być wyższa **niż dwudziestokrotne przeciętne miesięczne** wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku, ogłaszane przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za ostatni miesiąc przed śmiercią posiadacza rachunku.

Ponadto należy podkreślić, że stan rachunku bankowego z czasu udzielania dyspozycji może różnić się od rzeczywistego, weryfikowanego na dzień śmierci posiadacza czy nawet po śmierci posiadacza, na które mogą mieć wpływ inne obciążenia lub uznania dokonane na rachunku bankowym jeszcze za życia posiadacza. W przypadku niezgodności pełnej wysokości kwoty udzielonej dyspozycji z faktycznie znajdującą się na rachunku bankowym zmarłego posiadacza, bank ma obowiązek wypłacić jedynie kwotę znajdującą się na rachunku bankowym. Oznacza to, że na bank nałożono zobowiązanie wypłaty takiej kwoty jaką posiadacz wskazał w udzielonej dyspozycji, która jednak nie może być większa niż suma środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku w chwili śmierci udzielającego dyspozycji i dodatkowo nie większa niż ustawowy pułap dwudziestokrotności przeciętneho miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw.

6. DYSPOZYCJA NA WYPADEK ŚMIERCI W KONTEKŚCIE PRAWA SPADKOWEGO

Zgodnie z art. 56 ust. 5 Ustawy Prawo bankowe, kwota wypłacona w ramach udzielonej dyspozycji na wypadek śmierci nie wchodzi do spadku po posiadaczu rachunku bankowego. Oznacza to, że na rzecz spadkobierców nie przechodzą żadne prawa ani obowiązki związane z instytucją dyspozycji.

W ten sposób spadkobiercy nie odpowiadają za wypłatę beneficjentom kwot z udzielonej dyspozycji i są wolni od innych zobowiązań względem nich.

7. MOŻLIWOŚĆ ODWOŁANIA DYSPOZYCJI UDZIELONEJ BENEFICJENTOM

Dyspozycja wkładem na wypadek śmierci w każdym czasie może być odwołana lub zmieniona przez posiadacza rachunku bankowego. Każdorazowa zmiana lub odwołanie dyspozycji przez posiadacza powinna zostać dokonana na piśmie.

Odwołanie i zmiana dyspozycji są jednostronnymi czynnościami prawnymi, stanowiącymi oświadczenia woli posiadacza rachunku bankowego, których nie można w żaden sposób ograniczyć.

Powoduje to, szczególnie w kontekście odwołania dyspozycji, że sytuacje:

- likwidacji rachunku bankowego przez posiadacza
- bądź
- wypłaty przez niego wszystkich środków pieniężnych

- nie mogą być uznawane za rezygnację z udzielonej dyspozycji i jej cofnięcie, a jedynie pozwalają traktować ją jako czynność niewywołującą skutków prawnych (bezskuteczną).

Co więcej, beneficjenci dyspozycji w żaden sposób nie mogą przeciwstawić się jej odwołaniu lub zmianie przez posiadacza, jako że dopiero z chwilą jego śmierci aktywizują się skutki udzielonej dyspozycji, wraz z którą beneficjenci uzyskują jakiegokolwiek uprawnienia z jej tytułu, w szczególności w przedmiocie roszczenia wypłaty względem banku.

II. INSTYTUCJA UBEZWŁASNOWOLNIENIA – RODZAJE I PRZESŁANKI ZASTOSOWANIA

1. ISTOTA INSTYTUCJI UBEZWŁASNOWOLNIENIA

Instytucja ubezwłasnowolnienia została pomyślana jako rozwiązanie prawne mające na celu spełniać rolę zabezpieczającą - szczególnie względem osób dotkniętych dysfunkcjami o podłożu psychicznym, bezpośrednio przekładających się na sposób ich codziennego funkcjonowania.

Podstawą prawną, dla instytucji ubezwłasnowolnienia, określającą przesłanki jej stosowania jest Ustawa Kodeks cywilny z 1964 r. Ustawodawca w **art. 13 oraz art. 16 Kodeksu cywilnego** poprzez wyznaczenie progu wiekowego oraz okoliczności uzasadniających ubieganie się o ubezwłasnowolnienie, dokonał podziału instytucji na rodzaje, z którymi wiążą się odmienne skutki prawne, m.in. w zakresie ograniczonego bądź niemożliwego uczestniczenia w obrocie prawnym osób ubezwłasnowolnionych.

2. RODZAJE UBEZWŁASNOWOLNIENIA

Zgodnie z Kodeksem cywilnym wyróżnia się dwa rodzaje ubezwłasnowolnienia:

- ubezwłasnowolnienie całkowite

oraz

- ubezwłasnowolnienie częściowe.

Zakres różnic występujących w ramach rodzajów instytucji ubezwłasnowolnienia został oparty o kilka kategorii, m.in. wieku osób, wobec których może zostać orzeczony konkretny rodzaj ubezwłasnowolnienia, stopnia zaawansowania zaburzeń i chorób stanowiących podstawę ich orzeczenia w konkretnym przypadku, a także skutków oddziałujących na sferę podmiotowo - prawną ubezwłasnowolnionych.

3. UBEZWŁASNOWOLNIENIE CAŁKOWITE – OKOLICZNOŚCI JEGO ORZECZENIA

Zgodnie z art. 13 **Kodeksu cywilnego**: Osoba, która ukończyła lat trzynaście, może być ubezwłasnowolniona całkowicie, jeżeli wskutek choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, nie jest w stanie kierować swym postępowaniem.

Wobec powyższego do przesłanek ubezwłasnowolnienia całkowitego należą:

- warunek ukończenia 13 roku życia;
- choroba psychiczna, niedorozwój umysłowy albo inne zaburzenie psychiczne, w szczególności pijaństwo lub narkomania, występujące w chwili orzekania ubezwłasnowolnienia u osoby, wobec której toczy się postępowanie

oraz

- niemożność pokierowania swoim postępowaniem, będąca konsekwencją występującej choroby albo zaburzeń, a więc uznanych przez ustawodawcę czynników psychicznych.

Przyjęcie granicy ukończonego 13 roku życia jako warunkującego możliwość orzeczenia ubezwłasnowolnienia, jest konsekwencją braku zdolności do czynności prawnych osób, które nie ukończyły 13 lat.

Przypisanie przez ustawodawcę czynnikom zdrowotnym, pod postacią występujących chorób psychicznych, niedorozwojów umysłowych bądź innych zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii rangi warunków koniecznych, oznacza że w każdorazowym przypadku orzeczenia ubezwłasnowolnienia podstawą ku niemu powinno być występowanie dysfunkcji z któregośkolwiek ze wskazanego przez ustawodawcę czynnika.

Wśród okoliczności zaburzeń psychicznych, ustawodawca zdecydował się na przyjęcie katalogu otwartego sytuacji spełniających tę przesłankę; bowiem mogą być nimi zarówno pijaństwo, narkomania jak i inne zdarzenia nie tylko mieszczące się w kategoriach uzależnień.

Ubezwłasnowolnienie całkowite, dodatkowo zostało uzależnione od niemożności pokierowania postępowaniem przez osobę chorą psychicznie, u której występuje niedorozwój umysłowy bądź inne zaburzenie psychiczne. Niemożność pokierowania postępowaniem osoby będącej podmiotem prawa powinno się oceniać przez pryzmat sfery analityczno -pragmatycznej. Chodzi tu głównie o ocenę zdolności podejmowania rozważnych i odpowiedzialnych decyzji w kontekście zawieranych stosunków prawnych.

4. SKUTKI ORZECZENIA UBEZWŁASNOWOLNIENIA CAŁKOWITEGO

Skutki orzeczenia ubezwłasnowolnienia całkowitego mają różnorodny charakter mający przełożenie na podmiotowość prawną osoby ubezwłasnowolnionej.

Zmiana statusu prawnego osoby ubezwłasnowolnionej związana jest z utratą przez nią zdolności do czynności prawnych, co powoduje, że nie może być stroną stosunków prawnych, w szczególności dwustronnych stosunków umownych.

Pozbawienie zdolności do czynności prawnych osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie, powoduje, że w stosunku do niej należy ustanowić sposób reprezentacji oraz działania na jej rzecz przez specjalnego „pośrednika”. Jego funkcję w stosunku do osób ubezwłasnowolnionych całkowicie sprawuje opiekun, bowiem właściwą formą „wspomagającą” ubezwłasnowolnionego całkowicie jest opieka. Wyłączeniem dla możliwości ustanowienia opieki jest pozostawanie ubezwłasnowolnionego całkowicie pod władzą rodzicielską, co wyraża art. **13 § 2 Kodeksu cywilnego**: Dla ubezwłasnowolnionego całkowicie ustanawia się opiekę, chyba że pozostaje on jeszcze pod władzą rodzicielską. Oznacza to, że w stosunku do ubezwłasnowolnionego nieletniego, który ukończył 13 rok życia, funkcję opiekuna sprawują rodzice.

Pozbawienie zdolności do czynności prawnych pociąga za sobą konsekwencje także w sferze procesowej ubezwłasnowolnionego całkowicie. Traci on bowiem zdolność procesową, a w procesie może działać jedynie przez przedstawiciela ustawowego.

Skutki ubezwłasnowolnienia całkowitego ponadto rozciągają się na sferę prawną osoby ubezwłasnowolnionej na płaszczyźnie poszczególnych gałęzi prawa, m.in. rodzinnego jak i cywilnego., gdyż przyznanie statusu osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie wyklucza m.in. możliwość zawarcia związku małżeńskiego, sprawowania funkcji prokurenta jak i innych funkcji służbowych, do sprawowania których posiadanie zdolności do czynności prawnych stanowi warunek sine qua non (warunek konieczny).

5. UBEZWŁASNOWOLNIENIE CZĘŚCIOWE

Odmienne skutki prawne oraz różnice w kontekście wiekowym jak i stwierdzonym stopniu zaawansowania dysfunkcji psychicznych w porównaniu do ubezwłasnowolnienia całkowitego, spowodowały uczynienie z **ubezwłasnowolnienia częściowego** odrębnego rodzajowo wariantu możliwego do orzeczenia w ramach instytucji ubezwłasnowolnienia.

Zgodnie z art. **16 Kodeksu cywilnego**: Osoba pełnoletnia może być ubezwłasnowolniona częściowo z powodu choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, jeżeli stan tej osoby nie uzasadnia ubezwłasnowolnienia całkowitego, lecz potrzebna jest pomoc do prowadzenia jej spraw.

Do przesłanek ubezwłasnowolnienia częściowego należą:

- osiągnięcie pełnoletności; w uproszczeniu w polskim prawie jest nim osiągnięcie 18 roku życia;
- stwierdzenie choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego bądź innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii u osoby pretendującej do ubezwłasnowolnienia;
- brak podstaw do orzeczenia ubezwłasnowolnienia całkowitego na podstawie oceny stanu zdrowia osoby, która ma zostać ubezwłasnowolniona
- potrzeba zapewnienia jednoczesnej pomocy do prowadzenia spraw takiej osoby.

Dedykowanie instytucji ubezwłasnowolnienia częściowego osobie pełnoletniej związane jest z przyznaniem ograniczonej zdolności do czynności prawnych osobom w przedziale wiekowym od 13 do 18 roku życia.

Przyjmuje się, że natężenie dysfunkcji psychicznych w przypadku ubezwłasnowolnienia częściowego, powinno występować w mniejszym rozmiarze niż w sytuacji ubezwłasnowolnienia całkowitego.

Uwzględnianie czynników mentalnych z jednoczesnym przypisaniem do nich mniejszego stopnia zaawansowania powoduje, że możliwe jest wyłączenie podstaw do orzeczenia ubezwłasnowolnienia całkowitego, co także jest przesłanką do skorzystania z częściowego rodzaju ubezwłasnowolnienia.

Ponadto stan zdrowia ubezwłasnowolnionego częściowo, powinien - pomimo mniejszego natężenia dysfunkcji zdrowotno-psychicznych – wykluczać, a co najmniej ograniczać jego

umiejętności co do samodzielnego funkcjonowania oraz zaspokajania potrzeb, w ten sposób aby konieczne było korzystanie ze wsparcia innej osoby; szczególnie w kontekście prowadzenia spraw ubezwłasnowolnionego.

6. SKUTKI ORZECZENIA UBEZWŁASNOWOLNIENIA CZĘŚCIOWEGO

Skutkiem ubezwłasnowolnienia częściowego jest ograniczenie zdolności do czynności prawnych ubezwłasnowolnionego.

Zapewnienie działania pośredniego osoby ubezwłasnowolnionej częściowo możliwe jest poprzez instytucję kuratora, który pełni funkcję zabezpieczającą oraz gwarantującą ochronę jego interesów. Możliwość podejmowania przez kuratora działań „specjalnych” w zakresie reprezentacji oraz zarządu majątkiem ubezwłasnowolnionego częściowo dopuszczalna jest wyłącznie w sytuacji wydania orzeczenia sądu opiekuńczego w tym przedmiocie.

7. OSOBY UPRAWNIONE DO ZŁOŻENIA WNIOSKU O UBEZWŁASNOWOLNIENIE

Uprawnionymi do złożenia wniosku o ubezwłasnowolnienie są:

- małżonek;
- krewni w linii prostej;
- rodzeństwo;
- przedstawiciele ustawowi

jak i

- osoba pretendująca do ubezwłasnowolnienia, co oznacza, że możliwe jest osobiste złożenie wniosku o **ubezwłasnowolnienie w stosunku do siebie samego**.

8. POSTĘPOWANIE W PRZEDMIOCIE ORZECZENIA UBEZWŁASNOWOLNIENIA

Postępowanie w przedmiocie orzeczenia ubezwłasnowolnienia toczy się w formule postępowania nieprocesowego. Sądem właściwym do rozpatrzenia sprawy o ubezwłasnowolnienie jest sąd okręgowy. Rozpatrzenie sprawy o ubezwłasnowolnienie odbywa się przy udziale 3 sędziów zawodowych, co przesądza o przypisaniu postępowaniu o udzielenie ubezwłasnowolnienia istotnego i ważnego znaczenia w kontekście dokładnego zbadania sprawy postępowania.

III. UMOWA SPÓŁKI CYWILNEJ

1. SPÓŁKA CYWILNA – ISTOTA INSTYTUCJI

Istota spółki cywilnej została oparta o zamiar stworzenia kolejnej instytucji prawnej umożliwiającej partycypację oraz współpracę ekonomiczną osób zorganizowanych wokół wspólnych działań oraz idei gospodarczych; kooperujących na rzecz wzajemnego interesu komercyjnego.

W polskim porządku prawnym, spółka cywilna funkcjonuje jako stosunek umowny, w którym wspólnicy oświadczają chęć współdziałania dla osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego. Wprost wskazuje na to art. 860 §1 Kodeksu cywilnego, w którym sformułowano definicję spółki cywilnej w brzmieniu: **Przez umowę spółki wspólnicy zobowiązują się dążyć do osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego przez działanie w sposób oznaczony, w szczególności przez wniesienie wkładów.**

Upraszczając, spółka cywilna jest umową (dwustronnym stosunkiem prawnym), której przedmiotem jest zobowiązanie wspólników do dążenia poprzez działanie - które nie musi polegać jedynie na wniesieniu wkładów, ale także na innych aktywnościach czy świadczeniach wspólników – do osiągnięcia celu gospodarczego, wspólnego dla wszystkich współpracujących.

Przypisanie spółce charakteru umownego powoduje, że zawarcie umowy spółki cywilnej jest jedynym aktem, aktywującym i zawiązującym stosunek prawny względem stron.

Spółka cywilna jako stosunek zobowiązaniowy znacząco różni się zatem od spółek prawa handlowego; poczynając od kwestii posiadania osobowości prawnej, a skończywszy na kwestii wniesienia wkładów i ich dopuszczanych przez prawo form.

2. SPÓŁKA CYWILNA A SPÓŁKI PRAWA HANDLOWEGO - PODSTAWOWE RÓŻNICE

Charakter umowno-zobowiązaniowy spółki cywilnej powoduje, że jej cechy znaczącą różnią się od cech charakterystycznych dla spółek prawa handlowego, tj. spółek osobowych: jawnych, partnerskich, komandytowych, komandytowo-akcyjnych, jak i spółek kapitałowych: spółek z ograniczoną odpowiedzialnością oraz akcyjnych. Różnice zaznaczają się m.in. w zakresie podmiotowości prawnej, posiadania statusu przedsiębiorcy, formy prawnej zawarcia umowy właściwej do ukonstytuowania spółki bądź uchwalenia statutu wymaganego dla konkretnych rodzajów spółek, jak również składu osobowego i jego liczebności, a także konieczności wnoszenia wkładów i jego rodzajów.

Biorąc pod uwagę zakres przedmiotowy i charakter różnic, do najważniejszych należy zaliczyć:

- brak podmiotowości prawnej spółki cywilnej, przy jednoczesnym posiadaniu jej przez spółki osobowe oraz posiadanie statusu osób prawnych przez spółki kapitałowe;
- brak statusu przedsiębiorcy przez spółkę cywilną, a bycie przedsiębiorcą przez każdą ze spółek osobowych i kapitałowych, z zaznaczeniem, że spółki kapitałowe mogą być także organizacjami non profit;

- brak możliwości działania spółki cywilnej pod firmą, a jedynie pod nazwą, z zaznaczeniem funkcjonowania i figurowania w rejestrach przez wszystkie spółki prawa handlowego wyłącznie pod firmą;
- brak możliwości jednoosobowego składu spółki cywilnej (ze względu na charakter umowy spółkę cywilną może ustanowić minimum dwóch wspólników), przy czym spółki kapitałowe mogą działać również w formach jednoosobowych.
- brak obligatoryjnego obowiązku wniesienia wkładów przez wspólników w spółce cywilnej;
- rygor ad probationem, zastrzeżony dla formy zawarcia umowy spółki cywilnej, który powoduje, że brak stwierdzenia umowy na piśmie przez jej strony ma przełożenie na kwestie powoływania dowodów w ewentualnym postępowaniu sądowym; z zastrzeżeniem innych rygorów i form w przypadku spółek handlowych.

3. BRAK STATUSU PRZEDSIĘBIORCY SPÓŁKI CYWILNEJ – KONSEKWENCJE

Brak przyznania statusu przedsiębiorcy spółce cywilnej ma przełożenie na rozmaite aspekty jej funkcjonowania i traktowania w świetle formalnym. Konsekwencje nieposiadania statusu przedsiębiorcy przez spółkę cywilną powodują jednocześnie:

- brak posiadania podmiotowości prawnej;
- niepodleganie obowiązkowi wpisu do rejestru dedykowanych i prowadzonych dla przedsiębiorców, tj. Krajowego Rejestru Sądowego oraz Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. W tym miejscu należy jednak zaznaczyć, że status przedsiębiorcy przysługuje natomiast wszystkim wspólnikom spółki cywilnej, którzy są zobligowani do uzyskania wpisu swojej działalności gospodarczej do właściwego rejestru przedsiębiorców.
- brak możliwości działania spółki cywilnej pod firmą, a jedynie pod nazwą, która nie podlega wymaganiom ustawowym Kodeksu cywilnego w zakresie konstruowania i ochrony prawnej zastrzeżonej dla firmy.

4. WSPÓLNICY SPÓŁKI CYWILNEJ

Dla zawiązania spółki cywilnej wymagane jest współdziałanie co najmniej dwóch wspólników, którzy poprzez zawarcie umowy mogą powołać do życia tę formę prawną. Minimalna liczba wspólników wymagana do zawiązania spółki cywilnej, w liczbie dwóch wspólników wcale nie pociąga za sobą limitu osób w zakresie ich maksymalnie dopuszczalnej liczby.

Ustawodawca nie wprowadził także żadnych ograniczeń w kontekście kategorii podmiotów mogących zostać wspólnikami spółki cywilnej. Oznacza to, że jej wspólnikami mogą być zarówno:

- osoby fizyczne;
- osoby prawne
- jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, tzw. ułomne osoby prawne.

Uzyskanie statusu wspólnika w spółce cywilnej możliwe jest w następujących sytuacjach:

- zawarcia umowy spółki cywilnej - jako podstawowe zdarzenie kształtujące uprawnienia członkowskie wspólników;
- przyjęcia nowego wspólnika do spółki cywilnej, możliwego w wyniku zmiany umowy spółki;
- przystąpienia spadkobierców zmarłego wspólnika do spółki cywilnej.

Rozszerzenie bądź konwersja członkostwa w spółce cywilnej możliwa jest jednak wyłącznie pod warunkiem zastrzeżenia takich opcji w postanowieniach umowy spółki. Brak postanowień w tym zakresie skutkuje niemożliwością czynienia zmian w zakresie struktury członkowskiej spółki cywilnej.

5. WYPOWIEDZENIE UDZIAŁU PRZEZ WSPÓLNIKA SPÓŁKI CYWILNEJ

Konstrukcja prawna umowy spółki cywilnej dopuszcza możliwość wypowiedzenia udziału przez jej członka. Ustawodawca w *art. 869 oraz 870 Kodeksu cywilnego*, wymienił okoliczności oraz terminy, w których wspólnik spółki cywilnej może skorzystać z instytucji wypowiedzenia swojego członkostwa w spółce. Skutkiem wypowiedzenia udziału w spółce cywilnej przez określonego wspólnika jest zakończenie stosunku umownego spółki cywilnej, jedynie w odniesieniu do wypowiadającego udział. Oznacza to, że umowa spółki cywilnej ciągle obowiązuje w przypadku wspólników, którzy nie korzystają z uprawnienia wypowiedzenia swojego udziału w spółce i nie powoduje jej rozwiązania - pod warunkiem, że zawiązanie spółki nastąpiło przez więcej niż dwóch wspólników.

Przesłanki oraz terminy konieczne do zachowania przez wspólników podczas wypowiedzenia swojego udziału w spółce cywilnej, uzależnione są m. in. od okresu zawartej umowy spółki cywilnej. W ten sposób w przypadku zawarcia umowy spółki cywilnej na czas nieoznaczony możliwe jest:

- wypowiedzenie umowy spółki cywilnej przez wspólnika **na trzy miesiące naprzód, na koniec roku obrachunkowego**, z zastrzeżeniem jednak możliwości wprowadzenia innego terminu wypowiedzenia w umowie spółki;
- wypowiedzenie udziału wspólnika z ważnych powodów bez zachowania terminów wypowiedzenia
- wypowiedzenie udziału przez wierzyciela osobistego wspólnika na **trzy miesiące naprzód**, także z możliwością zastrzeżenia innego terminu wypowiedzenia w umowie spółki.

W sytuacji umów spółki zawartych na czas nieoznaczony możliwe jest:

- wypowiedzenie udziału wspólnika z ważnych powodów bez zachowania terminów wypowiedzenia

oraz

- wypowiedzenie udziału przez wierzyciela osobistego wspólnika na **trzy miesiące naprzód**, także z możliwością zastrzeżenia innego terminu wypowiedzenia w umowie spółki.

6. ROZWIĄZANIE UMOWY SPÓŁKI CYWILNEJ – W JAKICH SYTUACJACH NASTĘPUJE?

Rozwiązanie umowy spółki cywilnej ulega rozwiązaniu w przypadku:

- upływu czasu, na jaki została zawarta, w sytuacji jej zawarcia na czas oznaczony;
- zrealizowania i wyczerpania istoty celu gospodarczego, do osiągnięcia którego umowa spółki cywilnej została zawarta przez wspólników;
- ogłoszenia upadłości wspólnika;
- wypowiedzenia udziału przez wspólnika w przypadku dwuosobowej spółki cywilnej;
- wydania orzeczenia sądu.

7. ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA ZOBOWIĄZANIA W SPÓŁCE CYWILNEJ

Zgodnie z Kodeksem cywilnym, za zobowiązania spółki wspólnicy ponoszą odpowiedzialność solidarną. Z uwagi na fakt, że spółka cywilna nie posiada swojego majątku, za zaciągnięte w jej ramach zobowiązania odpowiedzialność rozciąga się na „grupową” odpowiedzialność wszystkich wspólników, którzy odpowiadają także swoim własnym majątkiem, niewniesionym jako wkład do spółki cywilnej.

Autor – Dagmara Wąs

Experto Pro Bono

Fundacja rozwoju świadomości obywatelskiej

Fundacja Rozwoju Świadomości Obywatelskiej
Experto Pro Bono
ul. Legionów 10, 22-400 Zamość
KRS: 0000582999
e-mail: biuro@fundacjaepb.pl
www.fundacjaepb.pl